

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Тарас Семанишин

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Аннотация

Опрошены 550 студентов факультетов физического воспитания на предмет знаний по валеологии как части системы подготовки будущего специалиста по физическому воспитанию детей дошкольного возраста. Установлено, что большинство из них не имеет достаточных ресурсов, которые способствуют формированию собственной валеологической культуры, считают нецелесообразным создание современной стратегии валеологического поведения студентов относительно умения создать здоровьесохраняющую обстановку в детском коллективе. Это указывает на недостаточный уровень усвоения студентами необходимых знаний для формирования готовности к валеологической деятельности инструктора физической культуры в дошкольных образовательных заведениях.

Ключевые слова: валеологическая подготовка, студенты.

Annotation

550 students of faculties of physical education are polled for the purpose knowledges on valeology as parts of the system of preparation of future specialist on physical education of children of preschool age. It is set that majority from them does not have sufficient resources which are instrumental in forming of own valeology culture, creation of modern strategy of valeology conduct of students is counted inadvisable in relation to ability to create a health keeping situation in child's collective. It specifies on the insufficient level of mastering by the students of necessary knowledges for forming of readiness to valeology activity of instructor of physical culture in preschool establishment of education.

Key words: valeology preparation, students.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень.

Формування здорового способу життя (ЗСЖ) дітей в умовах дошкільного закладу неможливе без створення теоретичних основ валеологічної культури і практичної системи зміцнення здоров'я та профілактики захворювань [2, 6, 9]. Тому у системі підготовки студентів у ВНЗ необхідне усвідомлення того, що валеологічна освіта є необхідною частиною професійної підготовки інструкторів фізичного виховання, які в майбутньому будуть працювати з цим контингентом дітей [8, 10, 13].

Слід особливо відзначити, що мова йде не тільки про тілесне здоров'я, але, перш за все, про становлення особистих якостей, які забезпечать молодій людині психічну стійкість в нестабільному суспільстві [1, 4] і конкурентоспроможність у всіх сферах його життєдіяльності [7], прагнення до самовіддачі й життєвого успіху [4, 5], можливість передати і прищепити навик та традиції ЗСЖ співгромадян [3, 11, 12].

Для майбутнього фахівця сфери ФВ валеологічна підготовка є важливою складовою частиною професійної майстерності [7, 11, 14]. Адже діяльність інструктора ФВ у дошкільних закладах освіти носить здоров'яформуючий характер [8, 13].

Тому набуття знань з валеології в процесі професійного на-

вчання повинні стати частиною системи підготовки майбутнього фахівця з фізичного виховання до практичної діяльності [10]

Центральною – фундаментальною проблемою валеології є ставлення до поняття індивідуального здоров'я [3]. Системний підхід до оцінки індивідуального здоров'я ставить в центр проблему дитини, – в цілісності і багатовимірності її динамічних характеристик. Це також висуває на перший план завдання з виховання потреб у здоров'ї, з формування культури здоров'я в процесі індивідуального розвитку дошкільнят [1]. У процесі аналізу наукової літератури і вивчення досвіду діяльності встановлено суперечність між необхідністю підготовки фахівця сфери фізичного виховання до формування ЗСЖ у дітей і низьким рівнем валеологічних компетенцій, які студенти отримують під час професійної освіти.

Мета дослідження – вивчити рівень валеологічних знань студентів факультету фізичного виховання, необхідних для формування готовності до валеологічної діяльності у дошкільних закладах освіти.

Методи та організація дослідження. Для вирішення поставленої мети була розроблена спеціальна анкета, яка дозволяє оцінити рівень валеологічних компетенцій студентів 3-5 курсів, які навчаються на факультеті фізичного виховання і спорту Прикарпатського Національного університету імені Василя Стефаника. В анкеті виділені окремі розділи, які стосуються наявності і розвитку власних ресурсів, що сприяють формуванню валеологічної культури, стратегії і навиків поведінки щодо перешкоджання і профілактики зловживань у сфері ЗСЖ, знань структури професійної валеологічної культури, її когнітивного розвитку, набуття особистих професійних знань і створення стратегії функціональної поведінки та навиків. Така

структура анкети дозволяє більш повно оцінити проблеми і недоліки теоретичної й методичної валеологічної підготовки майбутніх інструкторів фізичної культури дошкільних закладів освіти.

Оцінка здійснювалась за 5-ти бальною шкалою. Всі результати опитування обробляли методами параметричної статистики за допомогою програми "Statistaka 5".

Результати дослідження. Дані про характеристику валеологічних знань та умінь подані в табл. 1. Результати аналізу вказують що більшість опитаних студентів (86,7%) не мають направлено усвідомлення власних ресурсів, що сприяють формуванню ЗСЖ у дітей дошкільного віку.

На запитання: "Чи маю власну сформульовану систему цінностей, цілей та установок щодо ведення ЗСЖ" позитивну відповідь дали тільки 14,2% опитаних, не можу сказати – 53,4%, не маю – ще 32,4%. При цьому встанов-

лено, що 66,9% студентів не вміють професійно спілкуватися з дітьми, 43,2% не знають, як вирішувати їхні життєві проблеми, 77,9% – не вміють оцінювати ту або іншу ситуацію в дитячому колективі і не можуть використовувати власні професійні можливості контролювати її. На нашу думку, таке положення можна пояснити кількістю негативних балів (92,3%), які отримали студенти при відповіді на питання: "Розумію поведінку дітей, співпереживаю та подаю їм психологічну й соціальну підтримку".

Про низький рівень валеологічної підготовки майбутніх спеціалістів в галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку вказують дані про розвиток особистих ресурсів, що сприяють формуванню валеологічної культури. Так, більше половини (56,1%) респондентів не мають особистих ресурсів, що сприяють можливостям виправляти влас-

Таблиця 1

Характеристика знань та умінь студентів 3–5-го курсу факультету фізичного виховання і спорту у сфері валеологічної культури (n=550, %)

Характеристика знань та умінь в сфері валеологічної культури	Так	Швидше так, ніж немає	Не можу сказати	Швидше немає	Немає
	+2	+1	0	-1	-2
Наявні особисті ресурси, які сприяють формуванню валеологічної культури	2,1	6,8	72,3	10,9	7,9
Розвиток особистих ресурсів, що сприяють формуванню валеологічної культури	6,9	12,	69,3	5,7	6,0
Розвиток стратегії і навиків поведінки щодо перешкоджання і профілактики зловживань у сфері ЗСЖ	2,0	16,5	36,8	19,3	25,4
Структура професійної валеологічної культури					
1. Когнітивний розвиток	3,0	8,1	60,5	12,0	16,9
2. Розвиток особистих професійних ресурсів	4,6	10,3	20,1	40,4	24,6
3. Розвиток стратегії функціональної поведінки і навиків	10,2	12,5	30,3	30,6	16,4

ні помилки щодо ведення ЗСЖ, 45,6% вказують на невміння адекватно оцінювати проблемні ситуації і вирішувати життєві проблеми, 68,8% не можуть змінювати себе і своє життя, майже третина (32,3%) з них не вміють контролювати свою поведінку, ще 55,2% не мають навиків вислухати дітей. Останнє пояснюється тим, що понад 2/3 студентів не мають навиків вираження власних відчуттів та ухвалення рішень відносно прийняття і надання психолого-соціальної підтримки дітям.

Такий стан валеологічної підготовки студентів накладає певний відбиток на вміння розробки стратегії і навиків поведінки щодо перешкоджання і профілактики зловживань у сфері ЗСЖ. Встановлено, що 72,3% з них не мають навиків ухвалення рішення і подолання життєвих проблем, пов'язаних із зловживанням шкідливих речовин, а 45,3% взагалі не сприймають цих проблем. При цьому тільки 30,2% студентів мають навик оцінки соціальної ситуації і відповідальності за власну поведінку при вирішенні проблем, пов'язаних зі зловживаннями і шкідливими звичками, 34,7% мають навик відстоювання своїх прав по захисту свого персонального простору. Незначна частина студентів (24,2%) мають навик захисту свого Я, самопідтримки і взаємопідтримки. Більшість студентів (76,3%) не мають навиків уникнення ситуацій, пов'язаних із вживанням шкідливих речовин та з іншими формами саморуйнівної поведінки. Однак 98,6% респондентів вказали на вміння безконфліктного та ефективного спілкування між собою і педагогами.

Таким чином, отримані відповіді на перші три блоки запитань, які стосуються характеристики знань та умінь у сфері валеологічної культури, вказують на недостатню обізнаність студентів з необхідністю освоєння таких знань для успішної роботи інструктора

фізичної культури в дошкільному закладі освіти.

Виправлення ситуації, яка склалася в цьому питанні може лежати у площині корекції оціночних балів при відповіді щодо когнітивного розвитку структури професійної валеологічної освіти студентів. Встановлено, що цілісну уяву про процеси та явища, що відбуваються в живій і неживій природі, мають тільки 46,8% студентів. З них 91,2% розуміють можливість сучасних наукових методів пізнання природи. Однак тільки 12,4% знають і володіють цими методами на рівні, необхідному для вирішення завдань, що виникають при виконанні професійних функцій. Тільки 30,1% знають про основні психічні функції дитини, але 78,9% знають про основні психічні функції людини. Отже знання дитячої психології вимагає більшої уваги зі сторони педагогів саме до студентів, які готуються до діяльності в дошкільних закладах освіти.

Цікавими виявились дані, які стосуються розвитку особистих професійних ресурсів. 41,1% студентів володіють навиками аналізу учбово-виховних ситуацій. Тільки 23,4% з них знають і володіють загальними філософськими законами культури мислення, а 26,9% можуть однаково добре оформляти результати учбової, наукової і педагогічної діяльності в усній і письмовій формі. Знають національні особливості побуту, сім'ї і сімейного виховання та уміють використовувати їх в роботі тільки 37,2% респондентів. Лише третина (33,1%) студентів вважають, що володіють високим рівнем особистого здоров'я і тільки 11,7% з них можуть відповідати за здоров'я і життя оточуючих людей.

Все це, безумовно, впливає на розвиток стратегії функціональної поведінки і навиків студентів в плані засвоєння і формування власної валеологічної культури. Позитивну відповідь на запитан-

ня: "Знаю і застосовую сучасні методи наукового пізнання" дали 25,3% з них, тоді як тільки 10,4% респондентів знають про основні організаційно-соціологічних досліджень. Майже половину (48,7%) позитивних відповідей було отримано від студентів на запитання: "Володію засобами і методами педагогічного впливу на особу", при цьому тільки 24,6% з них мають знання загальних та індивідуальних особливостей психіки дитини, ще 22,1% – використовують у педагогічному процесі знання основних закономірностей біологічних процесів, механізмів, явищ тощо. Треба сказати, що тільки 25,3% респондентів вважають, що готові до переоцінки накопленого наукою і соціальною практикою досвіду в сфері фізичного виховання дітей у дошкільних закладах освіти.

Найбільшу стурбованість викликають відповіді студентів на такі виклики сучасної системи дошкільної освіти, як використання сучасних інформаційних освітніх технологій (тільки 12,3% позитивних відповідей), володіння сучасними психологічними методиками корекції психо-емоційного стану дитини (8,9%), вміння діагностувати темперамент і характер дитини (3,4%), скласти психологічну характеристику дитини (6,6%), особисто визначати найближчу перспективу дитини (5,9%) визначати психологічний клімат групи дітей (9,2%) та соціологічний статус дитини в групі (7,1%).

Не меншу стурбованість викликають невміння у 63,2% випадків визначати тип сімейних стосунків і тип сімейного виховання. Тільки 18,6% студентів вміють проводити просвітницьку роботу з профілактики сімейних конфліктів. При цьому не дивно, що дуже мала частина (3,1%) студентів володіють навиками складання програм по корекції поведінки дітей в сім'ї.

Однак досить значний відсоток (47,2%) студентів вміють

практично застосувати знання і навички з педагогічних і психологічних методів впливу на більш старші соціологічні групи людей.

Такий стан проблеми валеологічної підготовки вимагає інтегрованої програми безперервної валеологічної освіти для набуття студентами як загальних, так і базових валеологічних компетенцій.

До формування необхідності сучасної стратегії функціональної поведінки і навичок студентів в плані засвоєння і формування власної валеологічної культури закликають і дуже низький відсоток позитивних відповідей на питання про уміння створити безпечну і підтримуючу обстановку в дитячому колективі (9,5%), нести знання «між рядків», тобто користуватися невербальним компонентом спілкування (14,2%), знання дитячих стилів і способів оволодіння матеріалом і великий багаж різних форм навчальної активності (4,7%), задоволення від роботи з дітьми і веселитися разом з ними (16,5%).

Висновки

1. Близько половини (45,9%) студентів факультету фізичного виховання при середньому рівні валеологічних знань мають недостатні особисті ресурси, які сприяють формуванню валеологічної культури і у 72,3% випадків характеризуються невмінням розробити стратегію і навички поведінки щодо безконфліктного та ефективного спілкування між собою, з дітьми і педагогами.

2. Більшість (77,9%) студентів не володіють знаннями щодо вміння оцінити ситуацію в дитячому колективі і не можуть використовувати валеологічні знання для контролю над нею, оскільки не знають, як оцінити поведінкову та психо-емоційну реакцію дітей на виклики сучасного життя.

3. У 84,5% студентів спостерігається недостатній розвиток особистих професійних ресурсів і стратегії функціональної поведінки на навчальних випадках, що у 90,0% випадків обумовлює негативні відповіді щодо когнітивного розвитку в структурі професійної валеологічної культури.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у визначенні структури інтегрованого навчання, змісту, форм і методів безперервної валеологічної освіти студентів факультету фізичного виховання і спорту.

Література:

1. Андреев В.И. Педагогика / В.И. Андреев. – Казань: центр инновационных технологий, 2008. – 608 с.
2. Дежникова Н.С. Валеологическое воспитание в контексте социокультурной динамики / Н.С. Дежникова // Педагогика. – 2002. – № 10. – С. 51–56.
3. Каропа Г.Н. Теория и практика валеологического образования школьников / Г.Н. Каропа. – Гомель: ГГУ им. Ф. Скорины, 2000. – 272 с.
4. Киселевич И.Н. Психокognitive процессы обработки аудиальной информации / И.Н. Киселевич // Веснік МДПУ імя І.П. Шамякіна (Беларусь). – 2009. – № 3. – С. 110–115.
5. Кашлев С.С. Технология интерактивного обучения / С.С. Кашлев. – Минск: Беларусский верасань, 2005. – 196 с.
6. Кошман Е.Е. Теоретико-методологические подходы и принципы формирования валеологической культуры старшеклассников / Е.Е. Кошман // Веснік МДПУ імя І.П. Шамякіна (Беларусь). – 2009. – № 3. – С. 116–121.
7. Педагогика физической культуры и спорта / под общ. ред.

проф. С.Д. Неверковича. – М.: Физическая культура, 2006. – 527 с.

8. Презлята Г. Гендерні погляди сім'ї на проблему формування здорового способу життя / Г. Презлята // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Фізична культура. – Івано-Франківськ, 2011. – Вип. 13. – С. 3–7.
9. Поташнюк Р.З. Школа сприяння здоров'ю: досвід роботи, перспективи розвитку / Р.З. Поташнюк, І.В. Поташнюк. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 228 с.
10. Прокопів Т.В. Валеологія : навч. посіб. для студ. V курсу фак-ту фіз. вих. / Т.В. Прокопів. – Львів : Піраміда, 2008. – 76 с.
11. Раевський Р.Т. Здоровье, здоровый и оздоровительный образ жизни студентов / Р.Т. Раевский, С.М. Канишевский // Наука и техника. – 2008. – С. 25–30.
12. Рибалка В. Особистість у філософсько-психологічній концепції С. Рубінштейна / В. Рибалка // Освітній Дайджест. Акцент-панорама. Педагогіка і психологія / Івано-Франківський обл. ін-т післядипломної освіти. – 2003. – № 2. – С. 21–24.
13. Співпраця школи та сім'ї в контексті формування здорового способу життя / Г. Презлята, І. Ткачівська, З. Остап'як [та ін.] // Спортивний вісник Придніпров'я: наук.-практ. журнал. – Дніпропетровськ, 2011. – № 2. – С. 145–147.
14. Korthagen A.J. Linking practice and theory. The pedagogy of realistic teacher education / A.J. Korthagen. – Mahwah, New Jersey, London, 2001. – 312 p.

